

Adalékok a magyarországi nemzetiségi oktatás helyzetéhez

Az OKI Etnikai és Nemzetiségi Kisebbségi Központja kormányhatározatra alakult 1993. február 15-én. Az itt következő blokkban természetesen nem az eltelt 12-13 hónap kronológiáját kívánjuk bemutatni, hanem azt a tapasztalatot szeretnénk megosztani, amit az 1993-as év nyújtott a közoktatás talán egyik legizgalmasabb területén, s amely hű tükré általános oktatási, kulturális, művészeti, tudományos, társadalmi és gazdasági helyzetünknek.

A kép, amelyet kívülről többen sokszínűnek, változatosnak állítják, belülről tarka és rendezetlen. A magyarországi nemzetiségi oktatásnak nincsenek „rendező”-elvei, hiányosak a területi információk, zavaros a helyzet mind a határokon belül, mind a határok túloldalán is, ha pl. a kapcsolatrendszerre és ezen kapcsolatok kompetenciájára gondolunk.

Ennek ellenére – ezt el kell ismernünk – folyik nemzetiségi oktatás (még) Magyarországon, még vannak nemzetiségi iskolák, kétnyelvű és nyelvet oktató intézményeink országszerte, ha nem is mindenütt az igényekhez igazodva. Gyötrődnek a pedagógusok, s egyaránt gyötrődnek a szülők és a diákok. A pedagógusok utolsó energiatartalékaikat élik föl, miközben fennről „össze-vissza” elvek alapján megmérettetnek, s utólag „könnyűnek” is taláthatatnak, mint lefokozott vagy alacsonyra csökkent kategóriájú közalkalmazottak. A szülők azon töprengenek, hogy érdemes-e nemzetiségi iskolákba adni gyermekeiket, ahol nem mindenütt biztosított a színvonalas képzés mellett (legalább az érettségig való részben) anyanyelven történő oktatás. A diákok „elszenvedik”, s nem élvezik a nemzetiségi oktatást. Eközben csak lassan nő nyelvtudásuk, de ezzel párhuzamosan kopik identitásuk is: azonosulnak többségi környezetükkel, szociológiailag kifejezve; asszimilálódnak.

Az asszimilálódás folyamata már több évtizede zajlik, s ezt a folyamatot a rendszerváltás sem tudta meggátolni. Tovább gyorsította azáltal, hogy az azonnali és gyors beavatkozást, a sokat hangoztatott pozitív diszkriminációt, szinte minden oktatási szinten – az óvodáktól a gimnáziumig – elmulasztotta. Napjainkban, 1994 elején, sincs olyan átfogó intézkedésrendszer és program, amely reményt nyújt arra, hogy a nemzetiségi oktatási rendszer legalább lehetőséget kínáljon a reális választásra. Nincs, amely katalizálja az osztársadalmi „nyomást”, amely a nemzetiségi létet sokszor önhibáján kívül, (település-szerkezet, munkanélküliség, város-falu ellentét, környező országokkal való külpolitikai viszony stb...) veszélyezteti.

E helyzet megváltoztatására két törvénytől is (Oktatási Törvény, Nemzetiségi Törvény) vártunk megoldási lehetőséget. De teljes garanciát egyik sem nyújtott. Bizonyos fokig csak a zűrzavart fokozták, s az időt húzták-húzzák folyamatosan. Ezen megállapítások elsősorban a törvényeknek a nemzetiségi oktatást érintő részeire vonatkoznak, még akkor is, ha túlzónak tűnnek, arról nem is beszélve, hogy többször egymásnak is ellentmondanak. Bár nem lehet célunk a törvényelemzés, de azért vegyünk egy-két konkrét példát!

Bármely nemzethez, nemzetiséghez kötődés alapja az anyanyelv. Az anyanyelvvél való tudatos foglalkozás első állomáshelye az óvoda. Azonban a Nemzetiségi Törvény egy szót sem szól erről az oktatási alapintézményről.

Itt most nem térünk ki részletesen arra a törvényi „révedésre”, amely módot adott arra, hogy a Parlament „kiszavazhassa” a nemzetiségeket a magyar törvényhozásból, bár ez megtörtént. Nem kell ahhoz jósnak lenni, hogy ismét „átmeneti megoldás” lesz egy esetünkben meghatározó politikai kérdésben, amelynél rosszabb nincs.)

Az Oktatási Törvény szerint a következő lépés egy jó és hasznos Nemzeti Alaptanterv lett volna. Január hónapban még nincs a kormány által elfogadott NAT, s úgy tűnik, egyhamar nem is lesz. Központunk a Nemzeti Alaptanterv 5-ös változatának a nemzetiségi oktatásra vonatkozó részét 1993. decemberében alakította át. Cikkünk mellékletében olvasható az az általunk elkészített egység, amelyet a nemzetiségi szövetségekkel, majd a Kerekasztallal egyeztetve az illetékeseknek 1993. decemberében átadtunk.

Az MKM illetékesei javaslatainkra nem válaszoltak. Az alapelvekhez kapcsolódóan a követelményrendszert is szerettük volna kidolgozni. E gondolatsoron juthattunk volna el a kerettantervekhez és az óratervekhez, amelyek a nemzetiségi oktatási rendszer alap-egységeivé állhatnak. Persze, ha előtte elkészülne egy országos felmérés, amely tükrözné a nemzetiségi oktatás állapotát, s fejlesztési lehetőségeit.

Hogy ez megtörténhessen többször fordultunk elemző és kritikus anyagokkal, felmérésekkel és konkrét javaslatokkal a Művelődési és Közoktatási Minisztérium illetékeseihez. Hiába. Most ezekből az anyagokból nyújtunk át egy csokrot a nemzetiségi oktatás iránt érdeklődő Tisztelt Olvasónak.

JUHÁSZ GYÖRGY

JEGYZET

Központunk indulásánál megpróbáltuk definiálni, hogy milyen megközelítéssel „nyúlnánk” a magyarországi nemzetiségi oktatás témaköréhez.

1.)Gondolatok a magyarországi nemzetiségi oktatásról

Kapják: Dr. Zsolnai József OKI
főigazgató
Csoma Gyula OKI
főigazgatóhelyettes

Dr. Dobos Krisztina MKM
helyettes államtitkár
Gábor József MKM
helyettes államtitkár
Töttössy Istvánné dr. MKM
főosztályvezető
Mammel Ádámné MKM
osztályvezető

*"Mert jobban kell hinni, amikor
nehéz,
Mert akkor kell bízni, amikor nem
lehet."*

(Gál László verseskötönyve Szabadka, 1941.)

Ajánlom az idézet helyét és idejét is. A lírikus Gál túlélve a II.világháború szörnyűségét, a gondolatot 1946-ban Belgrádban az első összjugoszláv írókongresszuson fejezte be, amikor mellének szegezték a kérdést, hogy Ön ugyebár jugoszláv író? Természetesen – felelte szerbül, csak magyarul álmodom.

Álmodnak-e még a magyar nemzetiségek? Maradtak-e még Magyarországon nemzetiségek? Milyen a maradék pszichés és mentális állapota? Milyen iskola-és oktatási rendszer hatja ezt át? Milyen a lélegzondozó egyházak szerepe a „szórt vallású” hazai nemzetiségi magyar állampolgároknál? Jobban látjuk-e Budapestről a helyzetüket, mint önmagukat? Mindenáron boldognak akarju-e látni Öket, – vagy „csak” szabadnak, felelősnek saját sorsukért? Bízunk-e bennük? Elismerjük-e vezetőiket, szervezeteiket, hajlandúk vagyunk segítve együttműködni velük? Milyen a prizmánk, amelyen keresztül nézzük őket? Hol törik, a pesti Parlamentben, Strassbourgbán, Genfben, Belgrádban, Erdélyben, Bósnál, Kórógnál? Aki dönthetnek ügyükben, döntöttek-e már magukban, tartottak-e önvizsgálatot, önértékelést? Mit akarunk egyáltalán? Van-e célunk: Ha van, ismerjük-e az utat, amely odavezet? Elindulunk? Haladunk? Haladgatunk, s közben önmagukat és nemzetiségi honfitársainkat – természetesen magyarul – nyugtatgatjuk. Lesz-e még az ezredfordulón kit nyugtatgatni?

Egyeztetünk? Demokráciásdit játszunk? Választásokra készülünk? Politizálunk? Demoralizálunk? Csak a saját gondolatunk -a gondolat! Meddig?

Kérdzhetnénk még tovább – de, ne tovább. Azt hiszem, ha csak a vázlatosan fölített kérdésekre válaszolni tudnánk már előrébb tartanánk. E sorok írója nem válaszolhatja meg a magyar kormány és a tárcák és hivatalok, a parlamenti pártok, a köztársasági elnök, és a sok-sok illetékes helyett az összes kérdést – de lehet róla véleménye, s véleményeinek összessége, tapasztalatai, kitarása talán másokra is hat, egyeseket (magyarokat és nemzetiségi magyar állampolgárokat) magával is ragadhat. Persze olyan is lehet – még az illetékesek között is – akire taszítólag hat, elutasítják véleményét, javaslatait és személyét is. A szűken vett strukturáról, amelyben az újonnan létrehozott „alintézmény” létezik:

1./ A Művelődési és Közoktatási Minisztérium együttes „üzemeltetése”, alapvetően hibás. Ennek a „cégnek” 2 tárcára kellene bomlania, úgymint kultúra és oktatás. A hasonló dolgok a legveszélyesebbek, a legtöbb csapdát rejtik magukban. A kultúra nem oktatás, az oktatás nem kultúra, arról nem is beszélve, hogy a „Szalay utcai” arány is 9:1 az oktatás javára. Ameddig a kultúrafinanszírozás elképzelhető redistributív és más (alapítványok, szponzorok stb...) rendszerben, addig az oktatásnak állami stratégiai ágazatnak kellene lennie – de sajnos nem az, hanem logikátlanul redistributív. Ez a keveredés vezette el nyilván Wolfart Jánost is, ahhoz a téves gondolathoz, amelyet az OKSZI-konferencia nyitó előadásán mondott el. Tétélesen, hogy az újraelosztályból lehetetlen előre több évre meghatározni az oktatásra-kultúrára fordítható összegeket; mivel változik a nemzeti jövedelem, inflációs hatások stb. „érik” a költségvetést, s azon keresztül a területet is. Ezt én csak a kultúrára tudnám elfogadni (redistributív elv) az oktatásra nem, persze – ha külön futna a kettő! Az oktatásnál, ha stratégiai ágazatnak tekintenék, meg lehetne ahtározni, hogy a költségvetésben mi az alsó % határ, amelynek mindig – növekvő mértékben – adottnak kell lennie, s akkor lehetne stratégiaileg tervezni, s nem tárcaközi háborukat, csatákat és folyamatos harcocszkákat vívni! Így lehetne az oktatási stratégia egyik meghatározó eleme a nemzetiségi oktatás is, azzal a plusszal, hogy én még az önkormányzatok kezéből is kiemelném a nemzetiségi oktatást, mert itt és most nem a két lábon állás valósul meg, hanem a két szék közül a pad alá esés helyzete. Nagyon sommás sorok ezek, de végiggondolásra alkalmasak.

2./ Ugyanílyen helytelen és össze-vissza logika alapján keverjük össze a határainkon túli magyarság és Magyarországon élő nemzetiségek helyzetét is, mind országos Főhivatali szinte, mind a Szalay utcában. Ez nem ugyanaz: mivel lényeges számarány-eltérés, helyzeti eltérés és sorolhatnánk napestig, hogy milyen különbségek vannak.

Itt nem térek ki a minisztériumi, hivatali, alapítványi, önkormányzati kreatív stb. erdőre, amelyek mindkét dologgal foglalkoznak, s szétaprózzák az erőket, ferdítik a célokat, költik a pénzt, melynek hatékonysága így alig mérhető, de hogy szétfolyik az biztos, hogy nem mindig a legjobb helyre ömlik vagy csöpög az is biztos. Minderre részletesen nem térhetek ki – információim is hiányosak – de pl. az alapítvány rendszerről azt legszögezhetjük, hogy alapvetően a jóléti társadalmak termékei, ahol a fölös pénzek elosztása történik, s nem az állam kötelező oktatási, kulturális, egészségügyi feladatvállalás alóli kibujása folytán kialakuló űrt próbálják meg kitölteni, illetve a feladatokat kuratóriumoknak átvállalni. Félek, hogy a működő-működető cca. 8000 magyar alapítványunk 1993 és 1994 a „kidurrulás” éve lesz, mivel nagyon soknak a feltöltése nem fog megtörténni és 1 milliótól az ad abszurdum 1 milliárdosig. Más alapítványi gondokra (kuratóriumok összetétele, közérdekűség, non-profit törvény hiánya, pénzkezelési nehézségek, pályázati visszaélések stb.) nem térek ki. Ismereteimet, mint sokféle alapítvány alelnöke, kurátora, tanácsadója stb. szereztem. Mielőtt az OKI, OKSZI, Műv. Int. Nemzeti Etnikai Intézetére térnék ki, mint strukturára – közbeékelnék – egy rövid nemzetiségi „besorolást”, természetesen a pedagógiai aspektusra helyezve a hangsúlyt.

a./ cigány-oktatás

b./ szerb, -horvát, -szlovén, románoktatás

c./ német oktatás

a./ A cigány-kérdés nem oktatási kérdés. Oktatási szinten alig-alig kezelhető, szinte lehetetlen. Az okok közül a legfontosabbak

– nincs a saját nemzetiségéért felelős cigány értelmiség;

– nincs anyaország

van viszont: – 100 fölötti – egymással is háborúzó

- irány szervezet;
- az aktív korú cigány lakosság körében 70 %-os munkanélküliség;
- más szokás-, morál-, „család”-normák.

Itt a tárca annyit tehet, mint a döbbenetes tünetek egyik diagnosztizálója, hogy komolyan és azonnal fölveti és követeli egy tárcaközi – minimum államtitkári – , ha nem miniszteri – szintű csúcscbizottság létrehozását, amelyben résztvenne a Munkaügy, az Egészségügy, a Belügy, a Műv. Min, a Hadügy, a Közlekedésügy... szinte minden tárca, s ehhez lehet „pedagógiailag” is folsorakozni, mivel – ha csak pedagógiailag próbáljuk megoldani, kutatni, variálni a problémát, akkor úgy járnánk, mintha a szántásban fekvő totálkáros autó ablaktörőjét javíthatnánk, olyan céllal, hogy a bentülő, vérző, jajgató súlyos sebesültek jól láthassanak ki. Kérem az érintetteket, akik a helyzetet úgy-úgy ismerik, mint én –, hogy ne intézzék el ezt a részt egy olyan gondolattal, hogy „ki akar bújni a felelősség és a munka alól”, mivel tudják, hogy nem erről van szó, s itt a legkisebb eredmény is számít, s 2 kollégámmal már dolgozunk egy modell-en, s koldulunk a megvalósítási összegekért partnereikért. (Cigány-óvodából induló általános iskola.)

b./ A szerb, a horvát, a szlován, szlovák, román nemzetiségi oktatásnál megállapíthatjuk, hogy halmozottan hátrányos helyzetben van. (Szerb-horvát iskolák, szétválás, anyaország tragédia, döbbenetes létszámú csökkenés, alig 4-6 ezres pl. szlovén, román lélekszám. Anyaországok gazdasági csődje: Románia, Szerbia, Szlovákia várható csődje, valamint ezek együttes hatása, tankönyv és taneszköz-hiány, zömmel humánképzésű értelmiség, az anyanyelv „dialektus-állapotú” használata, trületei elhelyezkedési szörtség és szátszörtség, egzisztenciális problémák, szegényérzet, magyar-román-szlovák-szerb politikai viszony, menekült-problémák és generációs előregedés, tudatváltás-nyelv váltás, bizalmatlanság, önbizalom hiánya, itt-ott politikai megosztottság, személyi ellentétek és rivalizációk stb... stb...). 5 hét alatt ezen helyzet gyökres és hathatós, 1-2 éven belüli megváltoztatására állítottunk össze kollégáinkkal egy olyan modell-teamot (fúj, de ronda szó), amely rapid sebességgel nekiáll egy építkező (ami jó azt hagyja, ahol űr van tölt, ahol hiány van ott tervez) folyamat megindításának. Az összeállítás: egy fő a nemzetiségi szövetségektől (lehetőleg az oktatási titkár) egy-két (akárhány, mindig az adott tantárgy szak-pedagógusa és a területen dolgozó anyanyelvi lektor-ok/ 1/2 illetve 11/2 fő OKI munkatárs az adott feladatra koncentrálvá, akihez csatlakozhat az OKSZI-s kolléga, majd együttesen a Művelődési és Közoktatási Minisztérium szakreferense elé tárva az adott „ügyet”, „anyagot”. Minthogy még mindig ismeretlen számomra, hogy ki adja a pecsétet?

Ezt a gyors szerkezet kialakítást azt tette lehetővé, s ezt büszkén állíthatom, hogy 5 hét alatt egy olyan munkatársi gárdát sikerült fanatizálnom, amely ma Magyarországon a legjobb. Ezen munka közben rendeztük be a Központot (amely költségvetésünk elfogadásának hiányában) még mindig nagyon „puritán”. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium sürgetett, szigorú, szúrós szemekkel nézett, nem éreztem, hogy segítve támogatna. Furcsán hallottam, hogy majd, ha teljesítették adok, ha majd látjuk esetleg stb., s végigjártam velem a 2-5 emeletét, de az ígéretnél tovább még nem jutottam. Éppen csak a béreket kaptuk-kaptam meg, amúgy hitelből és előlegekből élünk, s tesszük a menetből-támadás még szakmailag is nehéz feladatát, azzal a csapattal, amelyet csak hitelen tudok, hogy minden rendben lesz, fogyasztva ezzel saját erkölcsi tőkém, időmet, türelmemet, s a munka helyett az utat a Dorottya u. – Radnóti M. u. – Szalay u. (milyen?) háromszögben. Amikor a modellben gondolkodtam abból indultam ki, hogy a mi központunk ad egy olyan embert, aki rálát az egész oktatási folyamatra a bölcsödétől az érettségig, s egy picit még tovább is. A nemzetiségi szövetségeket kikerülhetetlennek tartottam és jól gondoltam. Azonnal megértették pl. a szlovénok és a románok, hogy miről van szó, és csatlakoztak hozzánk. Nélkülük ma -hál,Istennek – nem megy! Ezt nagyon ajánlom mindenkinek a szíves figyelmébe, aki valamilyen formában a magyarországi nemzetiségekkel foglalkozik. Nagy kár, hogy a nemzetiségi törvény megalkotói nem ebből a 2x2-ből indultak ki, hanem Strassborugból és a 6 parlamenti pártból azu „eredményéért” is majd ők vállalják nyilván a felelősséget, amelyet (a törvényt) az itt élő nemzetiségek 80-90%-a rossznak tart, annak ellenére, hogy az alkotók szellemi és demokratikus bravúrnak válik. Valóban rossz, mert hibrid és nem adekvát! Bár mintának a rosszul törő (bevezető kérdéssor) prizmára rávetülhet, esetleges környezetünknek szánt bölcs magyar példaként. Az anyanyelvi lektorok biztosítják, egyrészt a nyelvi tökéletességet, legyen a mű tanterv, vagy egy szöszedet, s a kapcsolatokat a társintézetekkel. Területi pedagógus és OKI-s kollégáink adják tudásukat és szakértelmüket minden egyes kérdésben, míg a minisztériumi barátaink pedig – remélem – az állami zöld lámpát.

c./ A magyarországi németektől központunk – elsősorban – tanulni szeretne, hiszen helyzetük a legjobb. Nem vártak a „jóságos” magyar államra, se a múltban, se most. Tették – és nagyrészt jól tették – a dolgukat. Kihasztnálták a lehetőségeket, a németoktatás fejlettségét, a szakmai, a testvérvárosi, a testvériskolai kapcsolatokat, az NDK-t, az NSZK-t és Ausztriát és sorolhatnánk tovább, hogy mit még. Volt és van értelmiségük, hatott az egyetemes német kultúra.

Záró gondolatok:

Talán az eddig leírtak is rávilágítottak arra, hogy a pozitív diszkrimináció híve vagyok, oktatási téren mindenképp. Olyan okos segítséget várok a magyar oktatási kormányzati szervektől, mint pl. a lektorhívás lehetőségének biztosítása. Ez igen! Ez egy olyan intézkedés, amely nyitott, lehetőséget, hathatós segítséget biztosít és főleg bizalmat áraszt, ami még a pénznél is fontosabb, ugyanis bizalom és hit nélkül nem megy az oktatás sikeresen.

Végig, saját véleményemet hangsúlyozom, amely főleg empirikus alapokon áll. Az OKSZI által rendezett konferencia tovább erősített két dologban is. Az egyik az, hogy teljesen szétapozódott a terület, OKSZI, OKI, ROK; felügyelők, plusz még egy újabb intézet, amely a kislétszámú nemzetiségek miatt, tovább osztja erőinket és pénzünket. Ha csak háromszor 20 millióval számolok, az 60 millió forint, amely évente nem egykézben, tényleg „csak” háromszor húsz. Ezen az alapítóknak is érdemes elgondolkodni, főleg annak tudatában, hogy nemcsak a pénz osztódik, hanem a felelősség, a hatékonyság, a kompetencia is. Gyuláról nézve pedig újabb és újabb hivatalok tűnnek elő Pestről, amelyek tovább bonyolítják a helyzetet, s nem a koncentrált megoldás lehetőségeit kínálják. Lehet, hogy a centralizmus hívének látsszom, de a látszat csal, ugyanis vészhelyzetben (ég a ház) a tűzoltóautó nem tartja be a KRESZ-szabályokat, nem egyeztet a környezetvédőkkel, nem tart megbeszélést az önkormányzatokkal, nem totózik, hanem felelősen olt. Itt – ezen az oktatási területen – erre lenne szükség, s nem arra, hogy ez a részterület is bekerüljön a NAT (1-5)-be, amely még akár 1/2-1 évet is várthat magára, ha egyáltalán majd elfogadják. A nemzetiségi oktatás-képzés, olyan speciális terület, hogy bármilyen NAT-ba vagy nem NAT-ba beleilleszhető, ha jó. Itt fordítva kell szemlélni a helyzetet és nem várni, főleg, mert annak olyan 1 oldalas anyag lesz a terméke, amelyet a Villányi 2-öt is kaptunk. (Agrajz + István király intelmei). Mindkettő zavaros és használhatatlan. Gondolataimat megvitatási szándékkal vetettem papírra, de nem szeretnék rabulisztikába csúszni. Ismételtlen nyújtom a kezem, amit a Művelődési és Közművelődési Minisztérium eddig eltolt, bár rá még nem ütött. 20 év tapasztalatát, a munka iránti alázatát és nem szolgálatot, a nemzetiségek általi elfogadottságot tudok ajánlani, annak tudatában, hogy biztosan hibázni is fogok, s fog az a kis csapat is amelyet jelenleg még – hitegetve – vezetek, érezve a lehetőség és siker – igen a siker! – bizsergető érzését, amelyhez nem ártana egy tisztességes elnevezés is, mert ez a borzasztó birtokos szerkezet örült hosszú, fordíthatatlan (szó szerint persze fordítható, mint a Hochschule für Lehrerbildung tökéletesen érthető, de németül így nem jelent semmit), arról nem is beszélve, hogy megjegyezhetetlen. A döntés az Önök kezében van, nemcsak azért, mert az anyagi hátteret biztosítják, hanem azért, mert – bízom benne – emelkedő nemzetben gondolkodnak. A magyarság lassan-lassan emeli föl tekintetét, szűnik a kábulat. Ahhoz, hogy velünk együtt élő, – cinikusan adózó – honfitársaink is büszkén vállalhassák, hogy ők magyarországi németek, szlovének ... az kell elsősorban, hogy gyermekeiket biztonságban – jó iskolákban – érezzék és tudják, amire most megvan az esély politikailag. Kár lenne nem kihasználni, kár lenne elszalasztani. Ne jussunk oda, hogy újabb idézetet kelljen majd Gál Lászlótól vennünk:

Subotica

Semmi.

Ebben a városban csöndesen szólna

a dán királyfi:

nem lenni....

Abban a reményben, hogy gondolataimból, az együttműködés, cselekvés és felelősség hármassága érződik ki, s annak tudatában, hogy részemről – e tárgyban – ez az utolsó „ellaborátum”.

Budapest, 1993. március 30.

Tisztelettel:
Juhász György
igazgató

2.)

Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Mádl Ferenc
miniszter úrnak
Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

Az Országos Közoktatási Intézet Etnikai és Nemzetiségi Kisebbségi Központja – a Baranyi Károlyval történt előzetes megállapodás alapján – kidolgozta azt a NAT alapkonceptiót, amely a nemzetiségi oktatásra és nevelésre vonatkozik. Ezen anyagot egyeztetettük a Nemzetiségi Szövetségekkel és a Nemzetiségi Kerekasztallal is. A nemzetiségeket képviselő szervezetek pedagógiai szakanyagunkat reálisnak, az Oktatási és a Nemzetiségi Törvénnyel összeegyeztethetőnek tartják. Anyagunk, alapját képezheti a szükséges kerettantervek elkészítésének. Ezen meghatározó oktatási-nevelési dokumentumok (kerettantervek) elkészítésére – a NAT elfogadása után – Központunk felkészült. Folytak azok a kerettanterv tervezeteket elkészítő munkálatok, amelyek a Minisztérium számára készülnek. A továbbiakban szeretnénk külső szakértőket is bevonni azért, hogy minden nemzetiségi iskola a saját igénye szerint részeseüljön az oktatási tevékenységét meghatározó hosszútávú dokumentumból.

Tisztelt Miniszter Úr! Jelen helyzetben elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk azt, hogy az 1993/94-es tanév II. félévében készüljön teljes országos felmérés a nemzetiségi iskolák helyzetéről. Amennyiben a Tisztelt Minisztérium ezzel egyetért, úgy azt, megrendelés esetén az OKI Etnikai és Nemzetiségi Kisebbségi Központja és az OKI Értékelési Központja a felmérést elvégzi. A két törvényhez és a NAT-hoz kapcsolódó munkánk alapján tartjuk szükségesnek, hogy az ezen felmérés adatait tükröző valóságos helyzet adja azt a kiindulópontot, amely a közép- és hosszútávú fejlesztés megalapozója lehet.

Kérem Tisztelt Miniszter Úrat, hogy anyagunkat juttassa el azon személy vagy személyeknek, akik jelen pillanatban a NAT munkálatait felelősen irányítják.

Eddigi segítségét megköszönve,

Budapest, 1993. november 26.

tisztelettel:
(Juhász György)
központigazgató

3.) Nemzetiségi nevelés és oktatás

1. A modern európai és magyar kulturális oktatási szellemnek megfelelően a hazánkban élő nemzeti és etnikai közösségek oktatása – a magyarországi közoktatási rendszer szerves részét képező – külön nemzetiségi tantervek szerint folyik.

2. Ennek a speciális oktatási rendszernek az alapvető célja a nemzeti közösségek önazonosságtudatának megőrzése és fejlesztése a kultúra (irodalom, ének-zene, sport, művészetek stb.) ápolása, és annak a fölnövekvő nemzedékek számára való továbbadása. Az oktatás és nevelés alapvető célja a nemzeti közösségek anyanyelvének megőrzése, a nyelvi állapot romlásának megállítása.

3. A nemzetiségi tantervek tartalmazzák a nemzetiségek ön- és az anyaország ismeretét. Ez elsősorban a történelem, földrajz, ének-zene, művészettörténet, társadalomismeret, környezetismeret anyanyelvű oktatásán keresztül valósítható meg. A nemzetiségi oktatásnak biztosítania kell az adott nemzeti vagy etnikai kisebbség kulturális, nemzeti, történelmi vallási és más közösségi hagyományaival kapcsolatos ismeretek átörökítésének intézményes felteleteit.

4. A nemzeti közösségi oktatási rendszernek lehetőséget kell nyújtania arra, hogy a magyar anyanyelvű iskolákban tanuló diákok objektív képet kapjanak a magyarsággal évszázadok óta együttélő magyarországi nemzeti közösségek történetéről. A környező népek irodalmának, művészetének értékeit ugyancsak tartalmazza az a műveltségkép, amelyet a Nemzeti Alaptanterv megfogalmaz.

5. A halmozottan hátrányos helyzetű cigányság oktatására és képzésére megkülönböztetett figyelmet kell fordítani (speciális tantervek, taneszközök, felzárkóztató programok kidolgozása, kollégium-rendszer kialakítása). Szükséges sürgősen minden feltételt megteremteni ahhoz, hogy a magyarországi cigányság önálló pedagógusképzéssel rendelkezzen, amely az alapját képezi a saját közösségi sorsáért felelős cigány értelmiség kialakulásának.

Budapest, 1993. november

Országos Közoktatási Intézet
Etnikai és Nemzetiségi Kisebbségi Központja

Szlovén oktatás – Rábavidéken

Magyarországon a nevelési-oktatási folyamat minden szintjéhez kapcsolódik nemzetiségi oktatás is, amelyről a közoktatási törvényben a következőket olvashatjuk: „A nevelés-oktatás nyelve az óvodákban és iskolákban a magyar nyelv és minden Magyarországon élő nemzetiség nyelve. A nemzetiségi nyelvet az oktatási folyamat minden szintjén tanítják...” (Oktatási törvény, 1985. – 7. cikkely)

A Magyar Köztársaság területén lévő minden általános iskolai nevelő, oktató intézményben érvényes a törvény által előírt Tanterv. Az óratervek 4 csoportra oszthatók, alapjaikban megegyeznek, belső elrendezésükben különböznek:

1. Óraterv a magyar iskolák számára (a Magyarországon működő iskolák többsége ebbe a csoportba tartozik).

2. Óraterv a nemzetiségi nyelvet mint tantárgyat tanító iskolák részére. Ez vonatkozik a Rábavidék iskoláira. (Később erre még visszatérek, hiszen vidékünkön minden iskolának megvannak a sajátosságai.)

3. Óraterv a kétnyelvű általános iskoláknak (ezt a típust használják Magyarország északnyugati és délkeleti részén, ahol német nemzetiségiek élnek).

4. Óraterv a tantárgyak többségét nemzetiségi nyelven tanító iskolák számára (ezt a típust a horvát és szerb nemzetiség területén alkalmazzák).

A felsoroltakon kívül létezik még néhány óraterv-variáció a nemzetiségek számára. Tartalmában a 4 variáció egységes, a tanároknak viszont engedélyezi a Tanterv a tartalmi eltérést azoknál a tantárgyaknál, amelyek a nemzetiségi nyelv, mint kiegészítő tantárgy oktatása miatt kevesebb óraszámúak. Az orosz nyelv oktatását felváltotta a német és az angol nyelv, a Rábavidéken az orosz nyelv megszűnése miatt felszabaduló órákon a szlovén vagy a német nyelvet, illetve valamilyen más tantárgyat oktatnak. Elkezdődött az általános iskolai oktatási folyamat megújítása, ennek kísérleti jellegű bevezetése hamarosan megtörténik, az új tanterv pedig az 1994/95. tanévtől lépne érvénybe. (Most lenne lehetőség új tanterv bevezetésére a szlovén nyelvtanítás területén is.)

Általános iskolai képzés a Rábavidéken

A Rábavidéken 3 általános iskola működik, ahol szlovén nemzetiségű tanulók tanulhatnak: Felsőszölnökön, Apátistvánfalván, Szentgotthárdon a 2. sz. Általános Iskolában és az ehhez tartozó szakonyfalui iskolában (ahol elsőtől harmadikig összevont osztály van). A szlovén nyelvtanítást és a szlovéniséghez való viszonyulást figyelembe véve mindegyik iskolának megvannak a maga sajátosságai. A magyar Oktatási törvény szerint ezek olyan nemzetiségi iskolák, amelyek a nemzetiségi nyelvet mint tantárgyat tanítják. A kétnyelvű iskola kifejezés használata ezekre az iskolákra hibás, félrevezető és a törvénynek nem megfelelő. Néhány évvel ezelőtt megszüntették a rábatótfalui általános is-